

Η ΑΡΧΑΙΑ ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΣΑΜΟΥ THE ANCIENT CITY OF SAMOS

SAMOS / ΣΑΜΟΣ

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

World Heritage
Convention

Οι ανασκαφές που άρχισαν πριν από 45 χρόνια περίπου από την Αρχαιολογική Υπηρεσία έφεραν στο φως πολλά στοιχεία για την αρχαία πόλη της Σάμου, που είχε παράλληλη ανάπτυξη με το γειτονικό ιερό, το αφιρωμένο στη Μητέρα θεά Ήρα.

Η παλαιότερη επιβεβαιωμένη ανασκαφικά κατοίκηση στην αρχαία πόλη χρονολογείται στους νεολιθικούς χρόνους (5η/4η χιλιετία π.Χ.), ήταν αγροτικού χαρακτήρα και έχει εντοπιστεί στο λόφο του Κάστρου του Λυκούργου στο Πυθαγόρειο.

Γύρω στο 1000 π.Χ. έφθασαν στο νησί Ίωνες από την Επιδαυρία και εγκαταστάθηκαν στη νοτιοανατολική ακτή, στη θέση του σημερινού Πυθαγορείου. Τα πλούσια αρχαιολογικά ευρήματα των τελευταίων ανασκαφών στην αρχαία πόλη και κυρίως στη γεωμετρική νεκρόπολη μαρτυρούν για την ύπαρξη μιας ιδιαίτερα σημαντικής εγκατάστασης με αξιοσημείωτη ανάπτυξη στην τέχνη κατά τους γεωμετρικούς χρόνους (10ος-8ος αι. π.Χ.), που συνεχίστηκε και κατά τον 7ο αι. π.Χ. Οι Σάμιοι ιδρύουν αποικίες στην απέναντι ακτή της Ιωνίας, στη Θράκη και στη Δύση.

Ήδη από το α' μισό του 6ου αι. π.Χ. η Σάμος είχε αναδειχθεί σε ένα από τα σημαντικότερα καλλιτεχνικά κέντρα του ελληνικού κόσμου. Με τον Πολυκράτη, στο β' μισό του 6ου αι. π.Χ., η Σάμος φθάνει στο αποκορύφωμα της δύναμής της και αναδεικνύεται σε μεγάλη ναυτική δύναμη. Τότε χτίζονται τα πρώτα τείχη της πόλης, τα οποία με τις μεταγενέστερες επισκευές και επεκτάσεις περικλείουν έκταση 1.600 τ.μ., στην οποία κατοικούσαν περίπου 60.000 άνθρωποι γύρω στο 400 π.Χ. Τρία μεγάλα έργα σηματοδοτούν την ανάπτυξη σε έργα υποδομής τον 6ο αι. π.Χ. σύμφωνα με τον Ηρόδοτο, που επισκέφθηκε το νησί το 460 π.Χ. Το *κῶμα ἐν θαλάσῃ*, ο μεγάλος μόλος, μήκους 360 μ., το *ἀμφίστομον ὄρυγμα*, δηλαδή το Ευπαλίνειο υδραγωγείο, που κατασκευάστηκε για να φέρνει το νερό από τη βόρεια πλαγιά του βουνού στα νότια κοντά στην πόλη, και ο *μέγιστος πάντων νηῶν τῶν ἡμεῖς ἴδμεν*, δηλαδή ο μεγάλος ναός της Ήρας.

Την ίδια περίοδο η πόλη και το ιερό της Ήρας, που απέχει 6 χλμ. από αυτήν, κοσμούνται με θαυμάσια γλυπτά, που αναδεικνύουν τη Σάμο σε ένα από τα μεγαλύτερα κέντρα γλυπτικής στον ιωνικό χώρο. Τα τοπικά εργαστήρια κεραμικής και χαλουργίας παράγουν αριστουργήματα.

Η Σάμος εξακολούθησε να είναι σημαντικό κέντρο και στους μετέπειτα χρόνους της ελληνικής αρχαιότητας, παρ' όλες τις πολλαπλές περιπέτειες και τις καταστροφές που επεφύλαξαν τα ιστορικά γεγονότα στο νησί, αν και δεν έφθασε ποτέ ξανά την αίγλη της αρχαϊκής περιόδου. Από το 129 π.Χ. το νησί ανήκε στη ρωμαϊκή επαρχία της Ασίας.

Στο κέντρο της πόλης ήλθε στο φως η αγορά με ένα τεράστιο στωικό οικοδόμημα και άλλα αξιόλογα κτήρια, καθώς και εργαστήρια κεραμικής και μεταλλοτεχνίας. Στο νοτιοδυτικό τμήμα της πόλης ο οργανωμένος χώρος των αθλητικών εγκαταστάσεων – στάδιο, γυμνάσιο, παλαίστρα, θέρμες – κατελάμβανε έκταση 35 στρεμμάτων. Στην πλαγιά του λόφου της Σπηλιανής βρέθηκαν κατάλοιπα του αρχαίου θεάτρου και ελληνιστικές επαύλεις με ψηφιδωτά δάπεδα εξαιρετικής τέχνης. Σε κεντρικά σημεία της πόλης αλλά και στο δυτικό τμήμα της εντοπίστηκαν τα λείψανα ιερών και ναών διαφόρων εποχών, Αφροδίτης, Διονύσου, Αυγούστου και Ρώμης, Άρτεμης, Δήμητρας και Κόρης κ.ά., ενώ έξω από το δυτικό και το βορειοανατολικό τείχος αποκαλύφθηκαν οι νεκροπόλεις από τους γεωμετρικούς μέχρι τους ύστε-

ρους χρόνους. Στο λόφο του Κάστρου του Λυκούργου αποκαλύφθηκαν δύο επαύλεις, στις οποίες διακείμεζαν Ρωμαίοι αυτοκράτορες και πρίγκιπες.

Η Ιερά Οδός, που συνέδεε την αρχαία πόλη με το ιερό της Ήρας και πλακοστρώθηκε κατά τη ρωμαϊκή εποχή, εντοπίστηκε σε διάφορα σημεία εντός της σύγχρονης πόλης του Πυθαγορείου και στην περιοχή του αεροδρομίου.

Σε ένα σύγχρονο νέο Μουσείο, στο κέντρο της αρχαίας πόλης της Σάμου, αλλά και της σύγχρονης πόλης του Πυθαγορείου, εκτίθενται σημαντικά ευρήματα, που είδαν το φως με τις ανασκαφές στην αρχαία πόλη και στην ύπαιθρο. Το γνωστό καθιστό άγαλμα που εικονίζει τον Αιάκη, πατέρα του Πολυκράτη, θαυμάσιες πώρινες και μαρμαρίνες επιτύμβιες στήλες με ανθεμωτή επίστεψη, χαρακτηριστικά δείγματα της ιωνικής τέχνης (6ος αι. π.Χ.), η περίφημη αρχαϊκή μαρμάρινη σαρκοφάγος, ο εξαιρετικής τέχνης κούρος, αφιέρωμα του Λεύκιου στον Απόλλωνα, ο ενδεδυμένος κούρος του Κάβο Φονιά, το μοναδικό επιτύμβιο ανάγλυφο νέου από τη Χώρα του 5ου αι. π.Χ., το γοητευτικό άγαλμα της Αφροδίτης, το άγαλμα της Ιφιγένειας από άσπρο και μαύρο μάρμαρο, το ενεπίγραφο άγαλμα του Απολλωνίδη του Εφέσιου, εικονιστικές κεφαλές Ρωμαίων αυτοκρατόρων και πριγκίπων, μεταξύ των οποίων ένα από τα ωραιότερα πορτραίτα του Αυγούστου, το υπερφυσικού μεγέθους άγαλμα του αυτοκράτορα Τραϊανού, που σώζει κόκκινο χρώμα στο πτώνα κ.ά., αποτελούν αριστουργήματα της σαμιακής πλαστικής. Η κεραμική και η μικροτεχνία εκπροσωπείται από εξαιρετικά αγγεία των νεολιθικών έως και των χρόνων της ύστερης αρχαιότητας, σαμιακής παραγωγής και εισηγμένα.

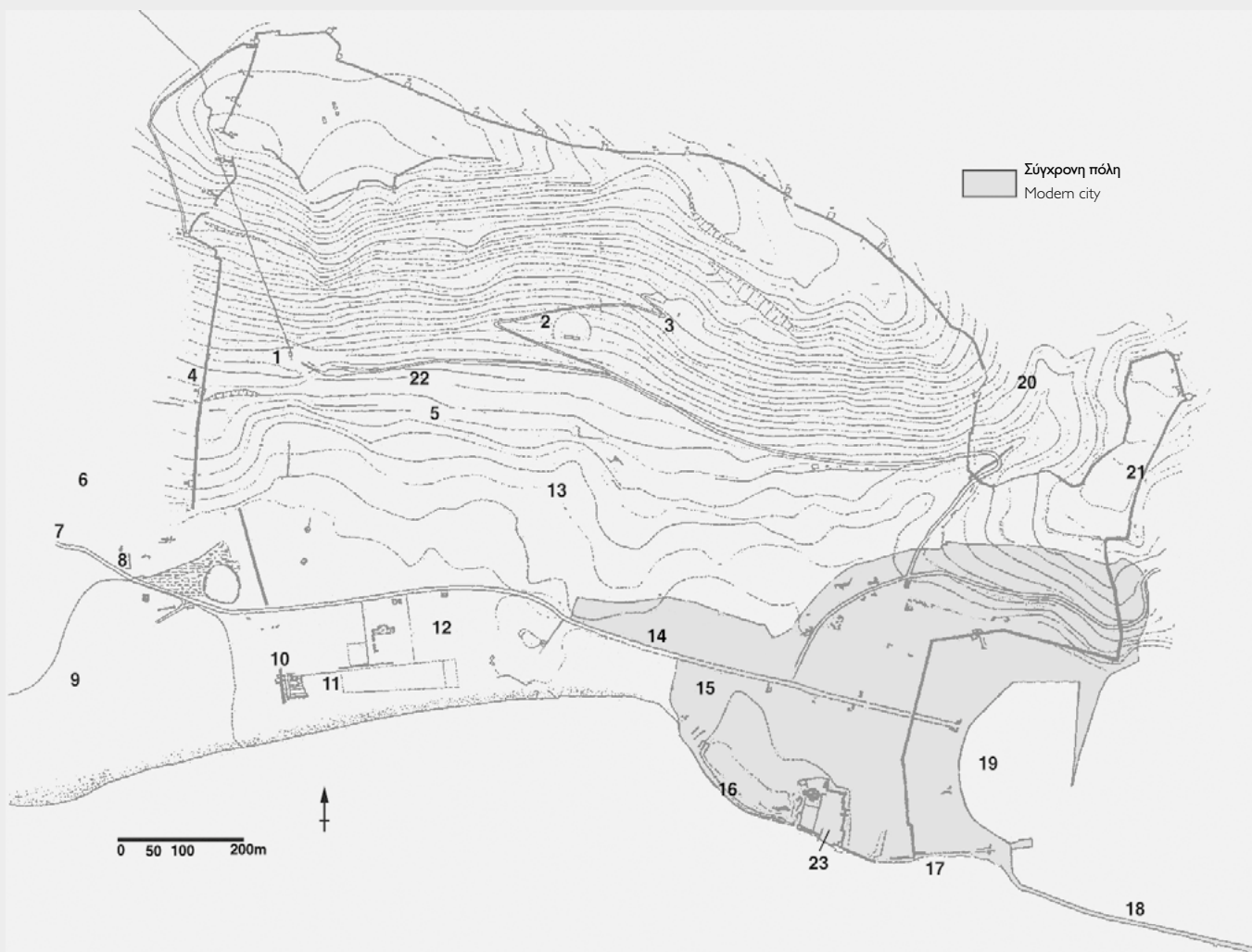

1. Ευπαλίνειο υδραγωγείο
2. Θέατρο
3. Μοναστήρι Σπηλιανής
4. Αρχαίο τείχος
5. Ρωμαϊκό υδραγωγείο
6. Δυτική νεκρόπολη
7. Κοιμητήριο παλαιοχριστιανικό
8. Αρτεμίσιο
9. Αρχαίο λιμάνι
10. Παλαιοχριστιανική βασιλική
11. Στάδιο
12. Θέρμες

13. Αρχαία πόλη
14. Αρχαία αγορά
15. Ναός Αφροδίτης
16. Κάστρο
17. Τείχος λιμανιού
18. Προβλήτα Πολυκράτη
19. Λιμάνι
20. Βορειοανατολική νεκρόπολη
21. Καστέλι
22. Ελληνιστική έπαυλη
23. Ελληνιστική έπαυλη - Παλαιοχριστιανική βασιλική

1. Eupalinian aqueduct
2. Theater
3. Monastery of Panaghia Spiliani
4. Ancient fortification wall
5. Roman aqueduct
6. West cemetery
7. Early Christian cemetery
8. Artemision
9. Archaic port
10. Early Christian basilica
11. Stadium
12. Baths

13. Ancient city
14. Ancient agora
15. Temple of Aphrodite
16. Castle
17. Wall of the port
18. Mole of Polycrates
19. Port
20. Northeast cemetery
21. Kasteli
22. Hellenistic villa
23. Hellenistic villa - Early Christian Basilica

The excavations, begun around 45 years ago by the Greek Archaeological Service, have revealed many facts about the ancient city of Samos, which developed in parallel with its neighboring sanctuary dedicated to the Mother Goddess Hera.

The earliest habitation to be confirmed by excavation in the ancient city dates to the Neolithic period (5th/4th millennium BC). It was agricultural in nature, and has been identified on the hill of the Castle of Lykourgos Logothetes at Pythagorio.

About 1000 BC, Ionians from Epidauria arrived on the island and settled its southeast coast, at the site of modern Pythagorio. The wealth of archaeological finds from recent excavations in the ancient city, especially its Geometric cemetery, testifies to the existence of a particularly important installation with significant artistic development during the Geometric period (10th-8th c. BC), which continued in the 7th c. BC. The Samians established colonies on the opposite coast of Ionia, in Thrace, and in the West.

As early as the first half of the 6th c. BC, Samos had emerged as one of the most important artistic centers in the Greek world. With Polycrates in the second half of the 6th c. BC, Samos reached the peak of its power and became a major naval force. It was at that time that the city's first fortifications were built, which together with later repairs and extensions surrounded an area of 1,600 m², within which about 60,000 people dwelt ca. 400 BC. According to Herodotus, who visited the island in 460 BC, three major projects marked the development of infrastructure works in the 6th c. BC: the "mole in the sea", i.e. the great mole (360 m long); the "amphistomon orygmā" (double-mouthed channel), i.e. the Eupalinian aqueduct constructed to bring water from the north slope of the mountain to the south near the city; and the "largest of all the temples known to us", i.e. the great temple of Hera.

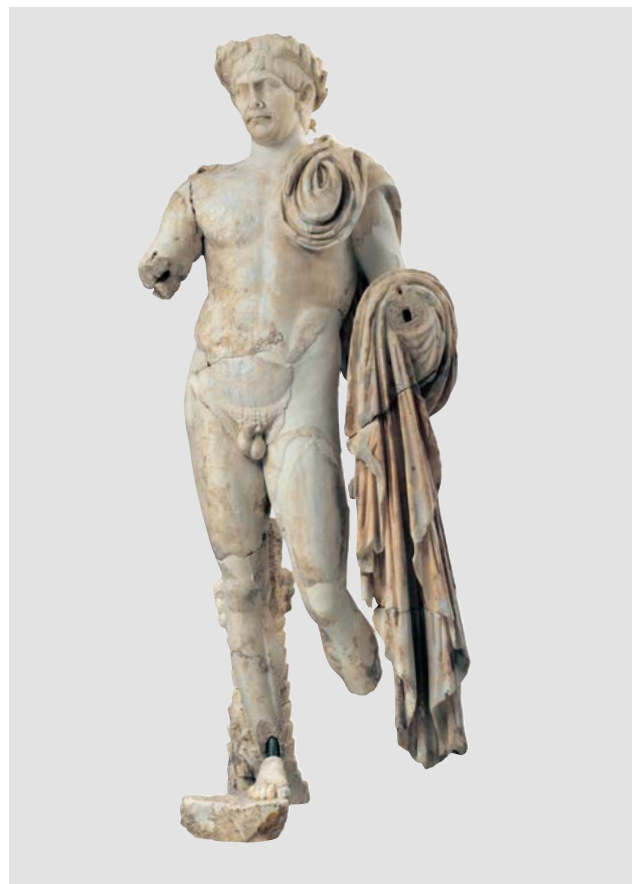
During the same period, the city and the sanctuary of Hera, located 6 km from the city, were adorned with magnificent sculptures that made Samos one of the greatest sculpture centers in the Ionian world. Local pottery and bronze workshops produced masterpieces.

Samos continued as an important center during subsequent years in ancient Greece despite the many travails and disasters history had in store for the island, though it never again attained the glory it had enjoyed in the Archaic period. From 129 BC onward, the island belonged to the Roman province of Asia.

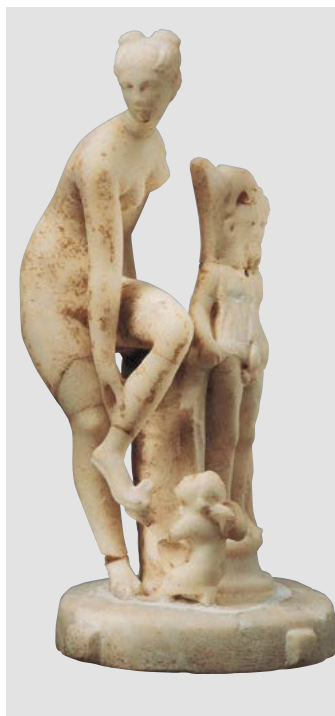
The Agora came to light in the center of the city, with an enormous building with stoas and other noteworthy buildings, as well as pottery and metal workshops. In the southwest part of the city, the organized area of athletic installations – stadium, gymnasium, palaestra, and baths – occupied an area of 3.5 hectares (35,000 m²). On the slopes of the hill of Panaghia Spiliani, the remains of the ancient theater and Hellenistic villas with exceptionally fine mosaic floors were found. At central points in the city as well as in its western section the remains of sanctuaries and temples of various eras dedicated to Aphrodite, Dionysus, Augustus and Rome, Artemis, Demeter and Kore, and others were found. Cemeteries dating from the Geometric to the later periods were found outside the western and northeastern walls. On the hill of the Castle of Lykourgos Logothetes two villas were discovered where Roman emperors and princes spent their winters.

The Sacred Way, which connected the ancient city with the Sanctuary of Hera and which was paved during the Roman age, was identified at various points within the modern city of Pythagorio and the vicinity of the airport.

Important finds brought to light by excavations in the ancient city and countryside are on display in a modern new Museum in the center of the ancient city of Samos. The well known statue of a seated figure portraying Aeaces, the father of Polycrates, admirable porous and marble funerary stelai crowned by palmettes, characteristic examples of Ionian art (6th c. BC), the famous Archaic marble sarcophagus, the exceptionally fine kouros dedicated by Leukios to Apollo, the dressed kouros from Cavo Fonias, the unique funerary relief of a youth from Chora (5th c. BC), the charming statue of Aphrodite, the black and white marble statue of Iphigenia, the inscribed statue by Apollonides of Ephesus, portrait heads of Roman emperors and princes, including one of the finest surviving portraits of Augustus, the colossal statue of the Emperor Trajan that preserves red color on its chiton, and others – all are masterpieces of Samian sculpture. The pottery and minor arts are represented by exceptionally fine vases dating from the Neolithic period to Late Antiquity, including both Samian and imported wares.

Η ΑΡΧΑΙΑ ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΣΑΜΟΥ

THE ANCIENT CITY OF SAMOS

SAMOS / ΣΑΜΟΣ

i T: 22730 62813

ΚΕΙΜΕΝΑ: ΜΑΡΙΑ ΒΙΓΛΑΚΗ-ΣΟΦΙΑΝΟΥ
ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΤΑΠ, ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ
ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ

TEXT: MARIA VIGLAKI-SOFIANOU
TRANSLATION: DEBORAH BROWN KAZAZIS
GENERAL SUPERVISION: ARF, PUBLICATIONS
DEPARTMENT

ΜΝΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΜΟΥΣΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
MONUMENTS AND MUSEUMS OF GREECE
e-Ticketing system

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
HELLENIC REPUBLIC**

Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού
Ministry of Culture and Sports

Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων
Archaeological Resources Fund

www.tap.gr